

1-2
09

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ

ΕΝΩΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

<http://mspv.primarymusic.gr/mspv/>

7° & 8° ΤΕΥΧΟΣ

Παρουσιάσεις
εκπαιδευτικού
υλικού
και διδακτικής
μεθοδολογίας

ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΕ ΠΡΩΤΗ ΒΑΘΜΙΔΑ

Η συμβολή του
εκπαιδευτικού υλικού
στην εκπαιδευτική
έρευνα και πράξη

ISSN 1790-773X

ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΑΡΟΥΜΠΑΛΗ

Ακρόασεις Έντεχνης Ευρωπαϊκής Μουσικής στην τάξη: Κριτήρια Επιλογής Έργων. Οργάνωση.

Περίληψη

Η ακρόαση έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι του μαθήματος της μουσικής.

Πως πρέπει να οργανωθεί ούτως ώστε οι μαθητές να μην την θεωρούν υποχρέωση αλλά απόλαυση;

Με ποια κριτήρια θα πρέπει να επιλέγονται τα προς ακρόαση έργα έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν μια πιο θετική στάση απέναντι στη μουσική αυτή;

Πως μια ακρόαση έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής μπορεί να προσαρμοστεί στα ενδιαφέροντα των μαθητών και να τους κεντρίσει το ενδιαφέρον;

Στην παρούσα εργασία, δίνονται απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα καθώς και παραδείγματα έργων, όπως αυτά οργανώνονται σε μια μουσική ακρόαση.

Λέξεις κλειδιά: Ακρόαση, ευρωπαϊκή μουσική, οπτικοποίηση, περιγραφή

Ευγενία Καρούμπαλη

Εκπαιδευτικός μουσικής ΠΕ16,
Μουσικολόγος

Η Ευγενία Καρούμπαλη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1974. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Παράλληλα σπούδασε πιάνο (δίπλωμα πιάνου, τάξη Μαρίνας Λαμπρινούδη) και ανώτερα θεωρητικά (πτυχίο Φούγκας, τάξη Νικηφόρου Νευράκη) στο Εθνικό Ωδείο. Από το 1998 εργάζεται ως εκπαιδευτικός μουσικής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η κριτική ακρόαση αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι του μαθήματος της μουσικής καθώς είναι ένα από τα πέντε βασικά πεδία του περιεχομένου του μαθήματος της μουσικής κατά τον Keith Swanwick¹². Ο σκοπός των ακροάσεων έργων έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής είναι να *απολαμβάνουν [οι μαθητές] την καλή μουσική, να την εκτιμούν και να επιδιώκουν να την ακούν* σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Μουσικής Αγωγής¹³. Όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί μουσικής προβληματίζονται σχετικά με το πώς η έντεχνη ευρωπαϊκή μουσική θα μπορούσε να «αγγίξει» έναν μέσο μαθητή, του οποίου τα ακούσματα είναι μηδαμινά σχετικά με το συγκεκριμένο είδος. Από την προσωπική επαφή της γράφουσας με τους μαθητές έγινε αντιληπτό ότι η έντεχνη ευρωπαϊκή μουσική μοιάζει άγνωστη και ακατανόητη και γι' αυτό το λόγο έχουν αρνητική εικόνα γι' αυτήν. Ως εκ τούτου ο σκοπός των ακροάσεων έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής θα πρέπει να είναι η κατανόηση της μουσικής αυτής από τους μαθητές. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος της μουσικής, σε πολλές περιπτώσεις, ζητείται η προσωπική άποψη των μαθητών. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι απόψεις είναι σεβαστές, δεν υπάρχει «σωστό» και «λάθος» και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται από τον/την εκπαιδευτικό μουσικής στερεότυπες εκφράσεις του τύπου: «ναι», «μάλιστα», «καλά», αλλά να δίνονται κίνητρα για συζήτηση και ελεύθερη διατύπωση των απόψεων.

Στη σημερινή εποχή η εικόνα επικρατεί του ήχου. Ως εκ τούτου, μία μουσική ακρόαση μπορεί να «οπτικοποιηθεί» στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν. Η «οπτικοποίηση» μιας μουσικής ακρόασης σε μία σχολική τάξη μπορεί να γίνει με δύο τρόπους:

- Με προβολή προσωπογραφιών του συνθέτη του ή προσώπων - συντελεστών, που σχετίζονται με οποιοδήποτε τρόπο με το προς ακρόαση έργο. Από την προσωπική επαφή της γράφουσας με τους μαθητές είναι φανερό ότι ενδιαφέρονται να δουν πως ήταν εμφανισιακά οι διάφοροι συνθέτες έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής. Με τον τρόπο αυτό κεντρίζεται το ενδιαφέρον των μαθητών και (όχι σπάνια) μπορεί να αποτελέσει αφορμή για συζήτηση (π.χ. σχετικά με τις αλλαγές των αισθητικών προτύπων κατά το πέρασμα του χρόνου).
- Με προβολή αποσπασμάτων από ταινίες όπως: *Fantasia - 1940* και *Fantasia 2000*. Τα έργα τα οποία μπορούν οι μαθητές να «ακούσουν» οπτικοποιημένα από τις παραπάνω ταινίες είναι τα εξής:

¹² Το περιεχόμενο του μαθήματος της μουσικής καταχωρείται

σε πέντε βασικά επίπεδα σύμφωνα με τον Keith Swanwick (Swanwick, 1979)

τα οποία είναι τα εξής:

- ✓ Σύνθεση (composition). Πρόκειται για μορφοποίηση μίας μουσικής ιδέας, κατασκευή ενός μουσικού αντικειμένου, όχι αναγκαστικά με τη χρήση μουσικών συμβόλων.
- ✓ Βιβλιογραφικές σπουδές (literature). Πρόκειται για σπουδές βιβλιογραφικού τύπου γύρω από τη μουσική (ιστορικές και μουσικολογικές σπουδές, μελέτη και συγγραφή κριτικής κ.τ.λ.)
- ✓ Κριτική ακρόαση (audition). Πρόκειται για κάθε άκουσμα που περιέχει το στοιχείο της προσωπικής ανταπόκρισης.
- ✓ Απόκτηση δεξιοτήτων (skills). Πρόκειται για διάκριση των ήχων, έλεγχο των μουσικών υλικών, δεξιότητες μουσικής ανάγνωσης και γραφής.
- ✓ Μουσική εκτέλεση (performance). Πρόκειται για την ίδια τη μουσική «παρουσία» ως φαινόμενο που εξελίσσεται σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο.

¹³ Υπ.Ε.Π.Θ. - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2001) Προγράμματα Σπουδών Μουσικής Αγωγής, Φ.Ε.Κ. 1336, τ. Β', 18 Οκτωβρίου 2001

- Beethoven, Ludwig, van, *Συμφωνία αρ.6.*: Δεν ακολουθούνται κατά γράμμα οι προγραμματικοί τίτλοι των μερών της συμφωνίας, αλλά το συγκεκριμένο απόσπασμα είναι πολύ ευχάριστο στους μαθητές.
- Gershwin, George, *Γαλάζια Ραψωδία*: Το συγκεκριμένο έργο δεν είναι περιγραφικό, ούτε προγραμματικό ούτε και σχετίζεται με κάποια ιστορία. Στην ταινία *Fantasia 2000* προβάλλεται μία ιστορία αλλά αυτή έχει επινοηθεί αυθαίρετα στα studio της Walt Disney.
- Stravinsky, Igor, *Η ιεροτελεστία της άνοιξης*: Το έργο υπάρχει στην ταινία *Fantasia* (1940) και είναι βασισμένο, όχι στο αρχικό λιμπρέτο, αλλά στο λιμπρέτο του χορευτή - χορογράφου Maurice Bézar (το οποίο παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στις Βρυξέλλες το 1959).
- Stravinsky, Igor, *Το πουλί της φωτιάς*: Απόσπασμα του μπαλέτου υπάρχει στην ταινία *Fantasia 2000*.

Οι μαθητές ακούνε πολύ πιο ευχάριστα ένα έργο που περιγράφει κάτι. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο ένα από τα κριτήρια επιλογής κάποιου έργου θα πρέπει να είναι το αν αυτό περιγράφει κάτι. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια σχέδια ακρόασεων έργων έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής τα οποία περιγράφουν κάτι.

- Couperin, François, *Pièces de clavecin, quatorzième ordre, Le rossignol en amour*¹⁴, *La linotte éfarouchée*¹⁵, *Les fauvettes plaintives*¹⁶, *Le rossignol vainqueur*¹⁷. Αναφέρουμε στους μαθητές ότι τα προς ακρόαση κομμάτια έχουν τίτλους περιγραφικούς και σχετίζονται με τον κόσμο των πουλιών προσκαλώντας τους μαθητές να μαντέψουν τι θέλει να περιγράψει ο συνθέτης. Η διαδικασία που προτείνουμε είναι η εξής: Ακρόαση επιλεγμένου αποσπάσματος. Συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με το τι θα μπορούσε να περιγράφεται στο κομμάτι. Αναφορά του τίτλου του κομματιού και επανάληψη ακρόασης του συγκεκριμένου αποσπάσματος. Συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με το κατά πόσο θεωρούν επιτυχημένη ή όχι την περιγραφή του Couperin.
- Debussy, Claude, *Νυχτερινά, Γιορτές*: Προβολή προσωπογραφίας του Debussy αναφέροντας ότι είναι ο συνθέτης του εν λόγω έργου. Ακρόαση ολόκληρου του μέρους. Συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με το τι πιστεύουν ότι θέλει να περιγράψει ο Debussy με τη συγκεκριμένη μουσική. Αναφορά στους μαθητές του τι λέει ο ίδιος ο συνθέτης για το έργο αυτό¹⁸. Ακρόαση ολόκληρου του εν λόγω μέρους και συζήτηση σχετικά με το κατά πόσον ο Debussy «περνά» τελικά αυτό που θέλει στον ακροατή του συγκεκριμένου μέρους.
- Liszt, Franz, *12 Etudes d' execution transcendante, S.139 , αρ. 4, Mazepa Presto*: Προβολή προσωπογραφίας του Liszt. Ακρόαση ενός αποσπάσματος 1' ή το πολύ 2' του εν λόγω έργου. Συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με την ατμόσφαιρα και τα συναισθήματα που προκαλεί η ακρόαση του συγκεκριμένου αποσπάσματος. Αναφορά στους μαθητές του

---

¹⁴ μτφρ. Το ερωτευμένο αηδόνι

¹⁵ μτφρ. Ο τρομαγμένος σπίνος

¹⁶ μτφρ. Τα παραπονιάρικα ωδικά πτηνά.

¹⁷ μτφρ. Το αηδόνι νικητής.

¹⁸ Ο Debussy αναφέρει σε γράμμα του ότι το μέρος *Γιορτές* «είναι η κίνηση, ο χορευτικός ρυθμός της ατμόσφαιρας με τις ξαφνικές λάμψεις του φωτός που περνάνε μέσα στη γιορτή και ανακατεύονται με αυτήν, αλλά το φόντο μένει».

τι περιγράφει το έργο αυτό¹⁹. Ακρόαση ολόκληρου του έργου και συζήτηση σχετικά με το κατά πόσον ο Liszt επιτυγχάνει να αγγίξει τους ακροατές.

- Vivaldi, Antonio, *Οι 4 εποχές*: Υπόδειξη προς τους μαθητές ότι το έργο αυτό του Vivaldi περιγράφει σκηνές από τις 4 εποχές του χρόνου²⁰ προσκαλώντας τους να αναγνωρίσουν τις σκηνές που περιγράφει ο συνθέτης. Ακρόαση ενός αποσπάσματος 1' με 2'. Συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με το τι θα μπορούσε να περιγράφει το απόσπασμα αυτό. Αναφορά στους μαθητές του τι περιγράφεται στο εν λόγω μέρος και ακρόαση ολόκληρου του μέρους. Συζήτηση με τους μαθητές.

Οι μαθητές ακούνε πολύ πιο ευχάριστα ένα έργο που εμπεριέχει κάποια «εξωμουσική» ιστορία. Ενδεικτικά, αναφέρουμε παραδείγματα ακροάσεων έργων έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής:

- Beethoven, Ludwig, van, *Σονάτα για πιάνο opus 90*.
- Chopin, Frederic, *Σονάτα αρ.2 σε σι ύφεση ελάσσονα έργο 35, τρίτο μέρος*. Ακρόαση του μέρους αυτού. Συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με την ατμόσφαιρα και τα συναισθήματα που προκαλεί η ακρόαση του αποσπάσματος. Μερικοί μαθητές θα αναγνωρίσουν ότι αυτό είναι το «πένθιμο εμβατήριο». Εξιστορήση στους μαθητές της ιστορίας του αποσπάσματος αυτού²¹.
- Haydn, Franz, Joseph, *Συμφωνία αρ.94, δεύτερο μέρος, Andante*.
- Mozart, Wolfgang, Amadeus, *Ein Musikalischer Spass K.522, δεύτερο μέρος Menuetto: Maestoso και τέταρτο μέρος, Presto*.

Το ενδιαφέρον των μαθητών κεντρίζεται περισσότερο όταν κάποιο έργο έντεχνης ευρωπαϊκής μουσικής είναι συνδεδεμένο με την επικαιρότητα και συγκεκριμένα όταν κάποιο

¹⁹ *Mazepa* ονομάζεται ένα ποίημα του Victor Hugo και περιγράφει τη μοίρα του ομώνυμου ήρωα, ο οποίος έχει δεθεί σε ένα άλογο από τους εχθρούς του και διασχίζει τις ρωσικές πεδιάδες περιμένοντας το θάνατό του. Το έργο περιγράφει τον ορμητικό καλπασμό του αλόγου και την εξαντλητική κατάρρευσή του. Το θριαμβευτικό τέλος του έργου σχετίζεται με την υπόθεση του ποιήματος: τελικά ο Mazepa σώζεται από τους Κοζάκους των οποίων και γίνεται βασιλιάς.

²⁰ Ο Antonio Vivaldi έχει γράψει σημαντικό αριθμό έργων που φέρουν περιγραφικούς τίτλους. Το πιο γνωστό από αυτά είναι η σειρά κονσέρτων για βιολί με τίτλο *Οι τέσσερις εποχές* όπου εμπεριέχονται άμεσοι υπαινιγμοί σκηνών που λαμβάνουν χώρα κατά τις τέσσερις εποχές του χρόνου. Ο ίδιος ο συνθέτης έχει σημειώσει σε πολλά σημεία του έργου τις σκηνές που περιγράφει

[Άνοιξη 1^ο μέρος] Ας φανταστούμε λοιπόν...άνοιξη...τα πουλάκια κελαηδάνε...Ένα ανάλαφρο αεράκι αρχίζει και ξεσπά μία απότομη καταιγίδα και μετά από αυτήν... τα πουλιά συνεχίζουν το κελάηδημά τους, ενώ το ανάλαφρο αεράκι τα χαϊδεύει...

[Άνοιξη 2^ο μέρος] Στα λιβάδια κοπάδια βόσκουν ,οι βοσκοί κοιμούνται ελαφρά και ένας σκύλος κάπου γαβγίζει....

[Άνοιξη 3^ο μέρος] Το μουρμούρισμα του δάσους κυριαρχεί...τα σκυλιά που φυλάνε τα κοπάδια γαβγίζουν...

[Καλοκαίρι 1^ο μέρος] Καλοκαίρι...ζέστη που προκαλεί αδυναμία...ο κούκος λαλεί...το περιστέρι και το καναρίνι κάνουν την εμφάνισή τους...ξαφνικά ο καιρός χαλάει...

[Καλοκαίρι 2^ο μέρος] Ο καιρός έχει καλοσύνη προσωρινά...Ο κουρασμένος χωρικός ξυπνά από τον ήσυχο ύπνο του όχι μόνο από τις μύγες αλλά και από τα αστραπόβροντα της μπόρας που ακολουθεί...

[Καλοκαίρι 3^ο μέρος] Μία καλοκαιρινή μπόρα...

[Φθινόπωρο 1^ο μέρος] Φθινόπωρο...ένας χορός αγροτών ξεκινάει...

[Φθινόπωρο 2^ο μέρος] ....και ένας μεθυσμένος άντρας εμφανίζεται...

[Φθινόπωρο 3^ο μέρος] Οι κυνηγοί βγαίνουν για κυνήγι...

[Χειμώνας 1^ο μέρος] Χειμώνας...κρύο και χιόνι...οι άνθρωποι τρέμουν από το κρύο...

[Χειμώνας 2^ο μέρος] Ενώ έξω κάνει κρύο, μέσα στο σπίτι η οικογένεια έχει αναμμένο το τζάκι και κάθεται γύρω από αυτό...

[Χειμώνας 3^ο μέρος] Έξω κάποιος προσπαθεί μέσα στο χιόνι να ισορροπήσει αλλά πέφτει...η μάχη των ανέμων ξεκινά...

²¹ Το κομμάτι αυτό αντικατοπτρίζει την ψυχική κατάσταση του Chopin την εποχή εκείνη (1837). Ο συνθέτης σχεδίαζε να παντρευτεί τη Maria Wodzinska αλλά τα σχέδια του δεν πραγματοποιήθηκαν και ο συνθέτης έζησε στιγμές θλίψης και απογοήτευσης. Το κομμάτι αυτό αργότερα ενσωματώθηκε στη σονάτα αρ.2 σε σι ύφεση ελάσσονα opus 35.

απόσπασμα ακούγεται σε διαφημίσεις / κινούμενα σχέδια ή σε έργα δημοφιλούς μουσικής (popular music)²². Είναι λοιπόν σημαντικό ο εκπαιδευτικός μουσικής να παρακολουθεί την επικαιρότητα και να είναι ενημερωμένος γι' αυτήν. Κατά την προεκλογική περίοδο του 2000 έγινε μία απόπειρα μουσικής ακρόασης του έργου *Carmina Burana* του Carl Orff με αφορμή το γεγονός ότι αποτέλεσε μουσικό σήμα για την έναρξη πολιτικής διαφήμισης. Η μετάφραση των στίχων του συγκεκριμένου έργου (η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά την ακρόαση αποσπασμάτων του έργου) υπάρχει στο πρόγραμμα της συναυλίας που έγινε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών στις 19 Δεκεμβρίου 1994, όπου και παρουσιάστηκε το συγκεκριμένο έργο.

Όσον αφορά τους Έλληνες συνθέτες, οι μαθητές ακούν με μεγαλύτερη ευχαρίστηση έργα τα οποία βασίζονται σε παραδοσιακά τραγούδια. Οι 36 *Ελληνικοί χοροί για ορχήστρα* του Νίκου Σκαλκώτα, τα 44 *παιδικά κομμάτια πάνω σε ελληνικούς σκοπούς* και οι 8 *νησιώτικοι ελληνικοί χοροί* του Γιάννη Κωνσταντινίδη είναι μερικά από αυτά. Τέλος, όταν οργανώνονται μουσικές ακροάσεις των Γιάννη Κωνσταντινίδη και Μάνου Χατζιδάκι θα πρέπει να προτείνονται οι μαθητές να ακούν και τραγούδια δημοφιλούς μουσικής των συγκεκριμένων συνθετών προκειμένου να αναπτυχθεί συζήτηση και κριτική τοποθέτηση, σχετικά με το ποιο είδος μουσικής των συγκεκριμένων συνθετών τους αρέσει περισσότερο και γιατί.

Βιβλιογραφία

- Butterworth, Neil (1978). *Haydn, his life and times*, Kent: Midas books
- Fantasia* (1940), (Walt Disney) (ταινία)
- Fantasia 2000*, (Walt Disney) (ταινία)
- Glover, Jane (2006). *Mozart's Women: His Family, his Friends, his Music*. London: Pan Books
- Grout, Donald, Jay και Palisca, Claude, V (1988). *A history of Western music*, London: W.W. Norton and Company.
- Hadden, Cuthbert, J. (1934). *Chopin*, London: J.M. Dent and Sons Ltd
- Lockspeiser, Edward (1936). *Debussy*, London: J.M. Dent and Sons Ltd
- Niecks, Frederick (1996). *Programme music in the last four centuries : a contribution to the history of musical expressionism*, Irvine, Calif.: Reprint Services Corporation.
- Samama, Leo, (2001). "Popular music", *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, second edition, Volume 20, pp. 128-166, London: Macmillan Publishers Limited.
- Schumann, Otto, (1982). *Handbuch der Klaviermusik. Konzert- und Hausmusik vom 16. Jahrhundert bis heute*, München : Wilhelm Heyne Verlag
- Swanwick, Keith, (1979). *A Basis for Musical Education*, London: Routledge.
- Wicke, Peter, (1994). "Populäre Musik", *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, vol.7, pp. 1694-1704, München: Bärenreiter & J.B.Metzler
- Υπ.Ε.Π.Θ. - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2001.) Προγράμματα Σπουδών Μουσικής Αγωγής, Φ.Ε.Κ. 1336, τ. Β', 18 Οκτωβρίου 2001

---

²² Ως «δημοφιλής μουσική» (popular music), ορίζονται διάφορα είδη μουσικής τα οποία θεωρούνται ότι έχουν μικρότερη αξία και ότι έχουν απλούστερες δομές σε σχέση με τη λόγια ευρωπαϊκή μουσική (Samama, 2001; Wicke, 1994).

ΜΟΥΣΙΚΗ
ΣΕ ΠΡΩΤΗ
ΒΑΘΜΙΔΑ

ISSN 1790-773X